

DEN MAKTLÖSA MAKTEN!

Inte sällan beskrivs Sveriges Riksdag som ett organ skrämt till tystnad, som isolerad ö befolkad av anonyma ledamöter som sysselsätter varandra med att skriva och behandla meningslösa motioner som regelmässigt avslås.

Ligger det något i denna kritik? Med 7 års erfarenhet av riksdagsarbetet är jag beredd att svara ja på den frågan. Det råder ingen tvekan om att riksdagsarbetet idag har fel fokus. Istället för att göra det vi skall nämligen lagstifta, kontrollera regeringen och besluta om budgeten ägnar vi oss åt trivialiteter av begränsat intresse. Vad beror det på?

Svaret är enkelt och ligger i att vi är systemrationella. Vi anpassar oss – eller mera korrekt vi tvingas anpassa oss - efter de spelregler som satts upp. Får en flitig motionär beröm i pressen, motionerar vi alla flitigt. Antalet motioner blir på så sätt en viktig parameter för vårt handlande - inte innehållet som det ofta kan vara lite si och så med.

De frågor vi behandlar är vidare mestadels av detaljkaraktär. De stora frågorna, de som engagerar människorna debatteras inte längre i Riksdagens plenisal. Inte för att vi inte vill, utan för att vi inte längre äger dem. Ty den egentliga makten ligger inte längre i Riksdagen. Den har flyttat till internationella organisationer som ex IMF, till marknaden och inte minst till EU.

Men makten har också förskjutits till regeringskansliet. De formella besluten fattas visserligen i Riksdagen, men frågorna har i praktiken långt dessförinnan avgjorts av regeringen och ytterst statsministern. Av alla de hundratals beslut som fattas i Riksdagen varje år har under innevarande mandatperiod bara ett gått utskottsmajoriteten – dvs. regeringen - emot. Och detta var resultatet av att en enskild ledamot tryckte fel - inte av ett medvetet val!

När allt mindre av beslutskraft finns kvar i det svenska parlamentet blir också institutionen som sådan av allt mindre intresse.

Men nu är det inte bara Riksdagen som institution som är svag, utan även riksdagsledamöterna. Vi för en ojämn kamp mot allt material som skall läsas, alla ärenden som skall förstås, alla möten som skall bevistas och alla personer som skall träffas. För detta får vi visst stöd – men inte säkert sådant vi vill ha utan det vi erbjuds av kansliet.

Det beror inte på att det saknas pengar. Tvärtom, Det ekonomiska stödet till riksdagens partigrupper har fördubblats under de senaste 4 åren och uppgår nu till 1 miljard kronor per mandatperiod. Merparten av detta stöd består av det så kallade ledamotsnära stödet.

Men pengarna betalas inte till ledamöterna utan till riksdagens partigrupper. Med denna ordning finns det inga garantier alls för att resurserna används på det sättet en enskild ledamot önskar. Det är ju en fråga för partkanslierna. En inte alltför obegåvad gissning är att dessa används mera för att stärka partiet än för att stärka den enskilde riksdagsledamoten.

Anmärkningsvärt är också att det inte finns några tydliga riktlinjer för hur detta stöd skall redovisas, ja faktum är att det inte behöver redovisas alls. Partierna är ju skyddade av sekretess. I Europa är det bara Schweiz, San Remo och Malta som i likhet med Sverige saknar en författningsreglering på detta område.

Partierna – ytterst partiledarna - förfogar också över tre andra viktiga maktinstrument; de bestämmer dagordningen och de regler som skall gälla internt samt sitter på utnämningmakten. Olydnad i form av exempelvis frispråkighet "bestraffas" samtidigt som följsamhet/lydnad belönas med avancemang och intressanta uppdrag.

De som har tänkt sig en karriär i Riksdagen gör därför klokt i att hålla sig till partilinjerna. Det underlättar en nominering för fortsatt uppdrag i Riksdagen. Alla vackra ord om folkligt inflytande till trots, det är partierna som avgör vilka som kan komma ifråga för ett uppdrag i Riksdagen.

Det som väljarna uppfattar som färglöshet hos den enskilde politikern är inte sällan något helt annat – rationellt och politiskt klokt agerande. Lydnaden mot partiet är en följd av att partiet belönar – för att inte säga kräver - detta beteende. De som inte förmår att anpassa sig till denna logik får ingen position i det politiska livet.

Självständigt agerande blir därför sällsynt – det är partilinjerna som skall råda, på gott och ont. Ty samtidigt som det bidrar till att eliminera otydlighet inför väljarna, leder den till likriktning. Att sedan väljarna inte gillar detta beteende är en annan sak. Deras inflytande är mycket svagt.

Men att enbart leta tillkortakommanden hos enskilda ledamöterna är föga konstruktivt och skymmer sikten från de verkliga svagheterna hos den svenska demokratin. För att öka det folkliga inflytandet – sätta innehåll och kraft bakom de vackra orden som inleder den svenska grundlagen: all makt utgår från folket och Riksdagen är dess främste företrädare, måste strukturerna ändras.

Närmare bestämt måste kopplingen väljare och valda stärkas. Någon enkel lösning för att åstadkomma detta finns inte. Men om man tar

sikte på att etablera strukturer som premierar självständighet, integritet, tydlighet och lyhördhet gentemot de frågor väljarna prefererar, kommer vi en bit på vägen.

Mera av personval och mera av maktindelning är två förändringar som är viktiga men svåra att genomföra eftersom de kräver förändringar i grundlagen. Lättare är då att överföra makt från partierna till de enskilda ledamöterna genom att betala det ekonomiska stödet direkt till riksdagens ledamöter att använda för att bilda sig en självständig uppfattning om de frågor som behandlas är steg i rätt riktning.

Faktum är att de svenska riksdagsledamöterna i detta avseende tillhör de verkliga avvikarna i EU. Bland de gamla EU-länderna är det bara Portugal och Spanien som lika snålt förser sina parlamentariker med direkt ekonomiskt stöd som Sverige.

På så sätt kommer mera makt att återföras till Riksdagen och ledamöternas ställning att stärkas. Med nödvändighet innebär detta samtidigt att partiernas ställning försvagas. En sådan maktförskjutning skulle emellertid inte vara till nackdel, eftersom partierna i Sverige har en extremt stark ställning internationellt sätt.

Vinnarna är väljarna som dels ges ett större inflytande i valet av den som skall representera dem, dels genom att den svenska demokratin vitaliseras. Det skulle göra ledamöterna mindre anonyma och öka den enskilde ledamotens kontakt med och ansvar inför sina väljare.

Görs inget får vi fortsätta på den nu inslagna vägen där Riksdagen bäst kan beskrivas som en statist i ett välregisserat skådespel, en aktör att plocka fram och visa upp då de stolta orden om demokrati och folkligt inflytande behöver ett ansikte.

Anne-Marie Pålsson
riksdagsledamot (M)